

APARIȚIA ȘI EVOLUȚIA ASIGURĂRILOR ÎN LUME

Iulia CAPRIAN, Tatiana COVALSCHI, Ecaterina ULIAN

Universitatea de Stat din Moldova

În pofida eforturilor depuse de unii oameni de știință pentru descoperirea primelor operațiuni de asigurări și reasigurări, acestea nu au putut fi identificate cu precizie. Totuși, în urma unor îndelungi căutări au fost găsite dovezi ale unor operațiuni de împărțire a riscurilor ce datează din aceeași perioadă cu apariția primelor forme de organizare în comerț. Ideea reasigurării își are rădăcinile în același instinct uman care a dus și la apariția asigurării, și anume: dorința ca paguba suferită de o persoană să fie suportată de mai multe persoane.

Cuvinte-cheie: asigurări, reasigurări, risc, mutualitate, fond de asigurări, contract de asigurare, companii de asigurare, diversificarea formelor de asigurare.

THE EMERGENCE AND EVOLUTION OF INSURANCE IN THE WORLD

Despite of all the efforts that some scientists put to find the first operations of insurance and reinsurance, they could not reach the goal. However, after lengthy searches, there were found evidences of risk-sharing operations dating from the same period with the emergence of the first forms of organized trade. The idea of the reinsurance has the same roots from the human instinct that has led to the emergence of insurance, namely the wish that the damage suffered by a person to be supported by many people.

Keywords: insurance, reinsurance, risk, mutuality, insurance fund, insurance contract, insurance companies, insurance diversification.

De-a lungul timpului, mulți oameni înțelepți au făcut referiri, în cugetările lor, la asigurări. Motivul este legat de grija oamenilor pentru prezent și pentru viitor, pentru că totdeauna s-au gândit să se apere de ceea ce le poate produce pagube sau suferințe: dușmani, intemperii, accidente, moarte... Originile asigurărilor sunt atât de îndepărtate, încât este practic imposibil a stabili o dată exactă de apariție a acestora. Necesitatea apariției activității de asigurare este legată de existența unor posibile evenimente, care reprezintă un pericol pentru integritatea bunurilor materiale sau pentru viața oamenilor: calamități, accidente, incidente etc. Astfel, cert este faptul că **prima premisă** care a stat la baza asigurării a fost apariția **conceptului de risc** atunci când omul sălbatic începe să conștientizeze ce este riscul și cât de important este acesta în viața lui. Astfel, ca o primă formă de protecție împotriva riscurilor predecesoare asigurărilor contemporane poate fi considerată practica negustorilor chinezi, care își distribuiau marfa în mai multe vase ce urmau să se transporte pe râurile periculoase ale Chinei, reducând astfel riscul ca întreaga cantitate de marfă ce urma să ajungă la destinație să fie supusă pierderii. Această însă nu poate fi considerată asigurare, fiind doar o formă de dispersie a riscului.

Cea de a doua premisă în apariția asigurărilor este legată de necesitatea ca oamenii să se ajute reciproc în cazul daunelor, adică afirmarea **principiului mutualității** pe care e bazată asigurarea și **formarea primelor fonduri de asigurări**. Oamenii s-au unit pentru a face față consecințelor evenimentelor nefaste. Altfel spus, este vorba de preluarea pagubelor unui singur individ de mai multe persoane, sau de solidarizare în fața evenimentelor ce apar în viața unei comunități, care se bazează pe contribuția fiecărui individ cu sume mici, sub forma unor cotizații în vederea creării unui fond bănesc utilizat la ajutorarea acelor indivizi care au suferit prejudicii generate de evenimentele ce au motivat unirea comunității. Principiile comunității de risc și mutualității au reprezentat baza conceptului de solidaritate, precum și a celui de asigurare.

Cele mai vechi forme de întraajutorare sunt întâlnite încă în antichitate și datează cu cca 6500 de ani î.e.n. Astfel, se cunoaște că meșteșugarii tăietori de piatră din Egiptul de Jos constituiau fonduri de întraajutorare, formate anticipat, prin contribuția tuturor pentru acoperirea pagubelor provocate de diverse nenorociri ce loveau membrii colectivității.

La fel comerțanții din Antichitate practicau forme de protecție în vederea acoperirii pagubelor produse pe perioada transportului mărfurilor. De exemplu, prin anul 650 înainte de Christos, în Grecia antică înțeleptul legiuitor Solon a obligat societățile politice și meșteșugărești să constituie un fond comun alimentat prin cotizații lunare, destinat să repare prejudiciile survenite în interiorul grupului. Este cea dintâi asigurare obligatorie care se cunoaște. În Babilon, Fenicia și în alte țări străvechi, membrii caravelor se constituiau în asociații, suportând în comun pagubele din jafuri și de altă natură suportate de unii dintre ei în timpul transportului.

În Roma antică s-a constituit o asociație de înmormântare pe baza unui Regulament al Colegiului funerar din Lavinium, care funcționa pe baza unor cotizații de înscriere și a unor plăți periodice. Membrii asociației aveau astfel asigurate, la deces, un rug și un mormânt. Acestea au reprezentat de fapt primele tentative de asigurare de viață. O altă formă a solidarizării era cuprinsă în legislația maritimă a insulei Rhodos, încă din anul 916 înainte de Christos. Constă în faptul că pierderile care rezultau din aruncarea peste bord a încărcăturii pentru salvarea expediției aflate în pericol (cauzat de naufragiu, furtună, eșuare etc.) erau repartizate în mod proporțional, fiind suportate de toți participanții la expediție, pe principiul avariei comune. Această formă se menține până în zilele noastre.

Cea de a treia premisă în apariția asigurărilor a fost apariția *forme juridice* a raporturilor de asigurare. Inițial acesta ia forma unui contract de împrumut, în care suma garanta un transport de mărfuri la mare distanță; în cazul în care acestea nu ajungeau la destinație, creditorul pierde suma împrumutată.

Astfel, există dovezi precum că în jurul anului 3000 î.e.n a fost conceput și practicat un sistem de așa-zise credite (împrumuturi) maritime. Aceste dovezi se referă la Codul lui Hammurabi, care demonstrează că babilonienii aveau idei clare legate de natura unui contract, de valoarea banilor și înmulțirea lor prin împrumut. Este vorba despre contractele mixte de credit și parteneriat în care, alături de plata unei anumite dobânzi, creditorul era îndreptățit să primească o parte din profit, dacă acesta depășea o anumită sumă. Totodată, conform acestui contract, debitorul nu avea răspundere în caz de accident, dacă mărfurile nu ajungeau la destinație. Dacă mărfurile ajungeau, atunci debitorul trebuia să plătească împrumutul și dobânda.

Ulterior fenicienii au adoptat și au adaptat contractul comercial al babilonienilor, pentru ca în următoarea etapă acesta să fie dezvoltat de greci. Stadiul final al practicării contractelor de împrumut în antichitate l-a reprezentat adoptarea vămii de către romani, aproximativ în anul 300 î.e.n. Odată cu aceasta, se poate afirma că se intră în etapa în care unii autori consideră că principiile contractului de împrumut au fost „translatate” în asigurări, așa cum le înțelegem astăzi. Prima poliță de asigurare dovedită până azi a fost semnată în anul 1347 la Genova, iar prima intervenție a statului pe piața asigurărilor datează din anul 1435.

Asigurările au cunoscut o evoluție remarcabilă, în ceea ce privește riscurile asigurate care au devenit tot mai variate, precum și ca forme de organizare a companiilor de asigurare. Astfel, cele mai vechi *asociații mutuale* au fost semnalate în secolul al XII-lea în Islanda, câte una la 20 de gospodării care acopereau, pe principiul reciprocității, daunele din pierderile de animale. O formă de asigurare a constituit-o sistemul de acordare a rentelor viagere, denumite *tontine*, apărut în Franța în secolul al XVII-lea și răspândit apoi în Olanda, Anglia și Germania. Sistemul era bazat pe principiul asigurărilor de viață, dar participanții primeau în locul sumelor asigurate rente viagere. Odată cu dezvoltarea modului de producere capitalist, ca trăsătură specifică a asigurării burgheze devine obținerea profitului. Asigurarea trece din forma „de frăție” în cea „comercială”, transformându-se într-o activitate obișnuită de comerț. Primele societăți de asigurare au apărut la sfârșitul secolului al XVII-lea în Anglia, Franța, Italia, Danemarca, Suedia. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea au apărut uniuni de asigurare de tip cartel și concern, ce erau formate din zeci de societăți de asigurare. Au fost create și primele societăți internaționale de asigurări – rusești, austriece, suedeze. Intens se dezvoltau noi tipuri de asigurări comerciale, iar pe baza lor au apărut multe forme, modalități, variante noi de asigurări.

În asigurările internaționale vădit s-a evidențiat corporația engleză Lloyd, care este astăzi cea mai mare și importantă piață internațională de asigurări și cel mai mare centru informațional privind comerțul și navigația maritimă. Corporația Lloyd a apărut din Casa de cafea Lloyd, proprietarul căreia era Edvard Lloyd. Prima mențiune despre casa de cafea a lui Lloyd a fost semnalată în anul 1688. În acest local aveau loc întâlniri regulate al comercianților, asigurătorilor și proprietarilor de corăbii. Din anul 1696 Edvard Lloyd începe publicarea unui ziar de asigurări Lloyd News, iar din 1734 apare Lloyd List. În anul 1760 în sistemul lui Lloyd apare prima societate de clasificare din lume – registrul de corăbii. În anul 1871, prin actul Parlamentului englez, uniunea asigurătorilor Lloyd a obținut statut oficial de corporație a asigurătorilor.

La începutul secolului al XIX-lea în lume existau 30 de societăți de asigurări, respectiv 14 în Anglia, 5 în Statele Unite, 3 în Germania, 3 în Danemarca, 2 în Franța și câte una în Olanda, Elveția și Austro-Ungaria. În anul 1900 erau în jur de 1272 de societăți de asigurare, iar în anul 1969 activau în jur de 9700 de case și societăți de asigurare în 71 de țări. 2676 de societăți de asigurare activau în domeniul asigurărilor de viață, 6036 în domeniul asigurărilor de bunuri, iar 962 de societăți practicau tot felul de asigurări.

De la începutul secolului al XV-lea și până în secolul al XIX-lea pe plan internațional au fost practicate trei mari forme de asigurări: maritime, de incendiu și de viață. Progresele acestora sunt strâns legate de dezvoltarea activității economice și evoluția dreptului.

La sfârșitul sec.XV, când europenii au început tot mai mult să călătorească în Asia și în America, călătorii care ulterior au dus la așa-numita „revoluție comercială” (predecesoarea „revoluției industriale”), conceptele de „risc” și „fond comun” s-au contopit în unul comun, apărând asigurările maritime. În cazul corăbiilor care făceau călătorii pe noi teritorii descoperite, exista riscul că nu toate corăbiile se vor întoarce. De aceea, oamenii care investeau în construcția acestor corăbii au ales două modalități de a repartiza între ei în mod proporțional riscurile, pentru ca anume corabia în care au investit să nu fie cea pierdută.

Prima modalitate consta în crearea unei întreprinderi comune, prin intermediul căreia investitorii investeau bani în câteva corăbii cu încărcătură comună, repartizând între ei riscurile pierderilor și veniturile ce puteau să se formeze. A doua modalitate era asigurarea, un sistem, prin care proprietarul corabiei sau al mărfii oferea o anumită sumă de bani unor oameni, care erau de acord să compenseze pierderile în cazul în care corabia va naufraga.

Astfel, un grup de oameni sau companii colectau prime de bani în schimbul promisiunii de a plăti o despăgubire proprietarului corabiei în cazul pieririi acesteia. Acești asigurători creau un fond comun și ofereau promisiunea de a-l utiliza, de a achita despăgubiri celor asigurați, la survenirea riscului. La etapele incipiente ale acestui proces, dacă se producea un caz asigurat, asigurătorul era nevoit să vândă o anumită proprietate (sau să scoată bani de pe contul în bancă) și să achite despăgubirile asiguratului.

Un loc deosebit în dezvoltarea asigurărilor ocupă Anglia, unde în anii 80 ai secolului al XVII-lea au apărut primele societăți de asigurare în domeniul asigurării de la incendiu. Ca imbold pentru apariția acestora a servit incendiul ce a avut loc la Londra în anul 1666, în care au fost distruse peste 13000 de locuințe și au decedat 70 mii de persoane. În orașele secolului al XV-XVII-lea, majoritatea caselor erau construite din lemn și exista un risc sporit de incendiu. De aceea, orașenii erau gata să plătească o anumită sumă de bani companiilor de asigurare, care, la rândul lor, la survenirea incendiului, le promiteau două lucruri: primul – serviciile pompierilor (localizarea focului pentru a preveni răspândirea acestuia asupra construcțiilor vecine) și al doilea – de a plăti persoanelor asigurate o despăgubire ce ar acoperi cheltuielile necesare pentru angajarea specialiștilor care ar repara sau ar reconstrui locuința arsă. În anul 1678 Wilhelm Leibnitz a elaborat planul de constituire a unei Case de asigurare împotriva riscurilor de foc și apă, a cărei funcționare se baza pe plata unor cotizații anuale.

Paralel cu fondurile de asigurare împotriva incendiilor au fost create fonduri de asigurare de viață. Patria asigurărilor de viață e considerată Anglia, în care în anul 1699 pentru prima dată a apărut o organizație profesională ce se ocupa cu asigurarea orfanilor și văduvelor, iar apoi a fost creată compania de asigurări Eckvatedl, ce se ocupa cu asigurări de persoane.

Patria reasigurărilor este considerată Germania. Prima companie de reasigurare a fost fondată de Cologne în anul 1846, apoi a apărut Societatea de reasigurare de la Munchen. În 1885 apare „Societatea rusă de reasigurare” ce se ocupa cu reasigurarea riscurilor de incendii.

Asigurarea împotriva riscului de grindină a fost introdusă pentru prima dată în Scoția la finele secolului al XVIII-lea. În anul 1832, Albert Masius a întemeiat la Leipzig prima mare societate germană de asigurări pentru vite, bazată pe principiul mutualității. Dezvoltarea traficului de călători pe cale ferată a condus la apariția în Anglia, la mijlocul secolului al XIX-lea, a primei societăți de asigurare specializate în acest domeniu. Asigurarea de răspundere civilă a fost instituită și practică pentru prima dată în Franța și se referea la acoperirea daunelor cauzate de proprietarii de cai și trăsurii. Asigurarea s-a extins și la răspunderea proprietarilor de fabrici pentru daune cauzate angajaților ori terțelor persoane. În Statele Unite ale Americii sectorul asigurărilor a fost dominat de societățile de asigurare engleze. În anul 1852, din inițiativa lui Benjamin Franklin, a luat ființă Societatea pentru asigurarea caselor împotriva riscurilor cauzate de incendiu – Philadelphia Contributionship. Elizur Wright a creat mai multe întreprinderi de asigurări americane și a susținut legiferarea controlului statului asupra societăților de asigurări; a contribuit la elaborarea unei metode de calcul corecte a rezervei de prime la asigurările de viață și a unor tabele corespunzătoare, necesare în practica asigurărilor de viață.

Secolul al XIX-lea e marcat de o nouă etapă în dezvoltarea asigurărilor, fapt legat de implicarea activă a statului în asigurări. Înțelegând rolul enorm economic și social al asigurărilor, statul dorește să se folosească de avantajele lor în interes propriu.

Una dintre cele mai importante trăsături ce caracterizează dezvoltarea sistemului mondial de asigurări la ora actuală este globalizarea pieței mondiale de asigurări, care se prezintă printr-un proces de lichidare treptată a barierelor economice și legislative ce separau piețele de asigurări ale unor state. Unul dintre exemplele elocvente ce confirmă această tendință este crearea unui spațiu de asigurări unic în țările Uniunii Europene.

Astfel, putem concluziona că apariția și evoluția asigurărilor reprezintă un proces foarte complicat și îndelungat, care încă mai continuă, fiind influențat atât de factori sociali, cum ar fi conștientizarea importanței și convenienței acestui mod de protecție împotriva riscurilor, de factori economici, cum ar fi dezvoltarea și perfecționarea piețelor emergente de asigurare din statele în curs de dezvoltare, internaționalizarea pieței de asigurare, progresului tehnologic care implică din ce în ce mai multe riscuri etc. Faptul că în prezent, în lumea dezvoltată, nimic nu se imaginează în afara asigurărilor, că orice casă care se construiește, orice mașină care se cumpără, orice credit care se obține, orice copil care se naște implică, aproape automat, și încheierea cel puțin a unei polițe de asigurare, confirmă importanța acestui mod de gândire în întreaga viață. Este o parte naturală a simțului de prevenire și de prevedere care face parte din tradiție, educație, din modul natural de gândire în perspectivă și chiar din instinct. Pentru viața secolului al XXI-lea nu se poate imagina un real progres, susținut și de durată, în afara asigurărilor. Să ne gândim numai la avalanșa de catastrofe naturale din ultimii ani care au afectat multe zone ale lumii, au adus suferințe milioaneilor de locuitori și au creat imense pierderi economice. Faptul unanim recunoscut că puterea economică a unei țări se află în sistemul bancar și de asigurări nu mai are nevoie de argumente. Nu este întâmplător că economiile cele mai stabile, în care și prosperitatea populației este remarcabilă, se întâlnesc în țările în care asigurările sunt bine reprezentate în viața economică.

Bibliografie:

1. BIKELHAULOT, D.L. *General Insurance*, 9th edition, Richard D. Irwin, Homewood, IL, 1974, p.62.
2. CIUREL, V. *Asigurări și reasigurări: abordări teoretice și practici internaționale*. București: ALL Beck, 2000, p.3-6.
3. SMITH. *Mercantile Law*, 13th edition, edited by H.C. Gutteridge, 1931, p.406.
4. БАЛАБАНОВ, И.Т. *Страхование*. Санкт-Петербург: Питер, 2004.
5. ЕРМАСОВ, С.В., ЕРМАСОВА, Н.Б. *Страхование*. Москва: Юрайт, Высшее образование 2010, с.11-12.

Prezentat la 15.10.2014